

OST, François en VAN DE KERCHOVE, Michel, ' Entre la lettre et l'esprit. Les directives d'interprétation en droit', Bruylant, Brussel, 1989, 334 blz.

In 1979 verscheen een bundel 'L'interprétation en droit. Approche pluridisciplinaire' als neerslag van lezingen en diskussies die in de voorafgaande jaren gevoerd werden binnen het Séminaire Interdisciplinaire d'Etudes Juridiques aan de Facultés Universitaires Saint-Louis te Brussel. Ost en Van de Kerchove waren (en zijn nog steeds) de drijvende krachten achter dit seminarie en leverden een belangrijke bijdrage tot het bundel.

Thans, tien jaar later, ligt er een door hen twee samen geredigeerd boek voor dat opnieuw de interpretatieproblematiek behandelt, zij het in een ietwat ander perspectief. Het bundel uit 1979 bevat, wat voor een bundel min of meer onvermijdelijk is, een wat fragmentarische, theoretische analyse van een aantal aspecten van de problematiek van de wetsinterpretatie. Het boek uit 1989 is meer naar de praktijk toe geschreven. Zonder het noodzakelijke theoretische kader te verwaarlozen, wordt in hoofdzaak een overzicht gegeven van de in het hedendaagse Belgische recht geldende interpretatierichtlijnen, en niet van de interpretatiemethoden.

De auteurs stellen vast dat de methodologie, die in de rechtspraak wordt toegepast, eklektisch en pragmatisch is. Ost en Van de Kerchove benaderen dit vanuit de tegenstelling tussen de 'letter' en de 'geest' van de wet. Ze tonen aan dat, zonder duidelijke lijn, nu eens de letter, dan weer de geest van de wet de voorrang krijgt.

Na een algemeen eerste deel (blz. 15 - 147), wordt in een tweede deel (blz. 149 - 233) uitgebreid ingegaan op de interpretatierichtlijnen in het strafrecht, en in een derde deel (blz. 235 - 323) wordt de benadering van het Europees hof voor de rechten van de mens geanalyseerd.

De keuze van deze juridische domeinen is bepaald door de verwachting dat in het strafrecht (vrijwel) eksklusief de letter van de wet zou gelden, terwijl de vage bewoordingen van het Europees verdrag voor de rechten van de mens meer dan de wetteksten in andere rechtsgebieden ruimte zouden moeten bieden voor de geest van de wet, bij gebrek aan houvast aan de letter ervan.

Deze verwachting komt niet, of toch slechts ten dele, uit. In het strafrecht blijkt regelmatig een ruime interpretatie, ten nadele van de verdachte, de voorrang te krijgen. Van de Kerchove meent zelfs in de recente ontwikkeling van het strafrechtsbeleid in het algemeen en van de rechtspraak in het bijzonder een steeds sterkere teleologische benadering vast te stellen, waardoor de theoretische eigenheid van de strafrechtsinterpretatie volledig teloor dreigt te gaan, met alle risico's voor de rechtszekerheid en de bescherming van de burger.

Het Europees hof voor de rechten van de mens, van zijn kant, vertrekt van een dynamische visie op de rol van het Europees verdrag in de Europese integratie. Voorwerp en doel van dit verdrag staan centraal bij de interpretatie. Toch wordt hierbij gepoogd zo nauw mogelijk bij de teksten aan te sluiten, in het bijzonder door de Franse en Engelse versie met elkaar te verenigen.

In het algemeen blijkt in alle takken van het recht de rechtspraak veel minder dan de rechtsleer en de rechtstheorie onderhevig te zijn aan stromingen of 'modes' in de interpretatiebenaderingen. De rechtspraak was met andere woorden minder 'exegetisch' in de negentiende eeuw, en is minder 'funktioneel', minder 'topisch' en minder 'vrij' in de twintigste eeuw.

Het valt trouwens op dat ondanks alle pragmatisme en eklektisme, ondanks het verlaten van het ogenschijnlijke houvast van de 'letter' van de wet, tot zelfs in het strafrecht toe, de rechtspraak (en in het spoor hiervan ook de rechtsleer) opvallend homogeen blijft. Zoals ikzelf onlangs mocht vaststellen bij een analyse van de rechtspraak van de vrederechters (zie VAN HOECKE, M., Mens- en maatschappijbeeld van de vrederechter in De vrederechter : openbare dienst, BROEKMAN, J.M., e.a. (ed.), Die Keure, Brugge, 1989, blz. 125-175) leidt het verlaten van de begane paden niet tot de gevreesde willekeur van de individuele rechter. Ost en Van de Kerchove kunnen dan ook bijgetreden worden waar ze de hypothese opperen dat er, over alle doktrinale betwistingen en tegenstellingen tussen scholen heen, een stilzwijgende consensus heerst om bij te dragen tot de eenheid van het juridische discours en van de sociale orde. Verbreekt men die eenheid, zoals in Frankrijk rond de eeuwwisseling 'le bon juge Magnaud' en recenter de alternatieve rechtspraak, gepropageerd door het 'Syndicat de la Magistrature', dan verbreekt men de spelregels, treedt men buiten het heersende 'paradigma' en wordt men niet meer aanvaard door de juridische wereld.

De auteurs hebben de problematiek van de interpretatie, en meer bepaald van de interpretatierichtlijnen met de bij hen gebruikelijke grondigheid geanalyseerd. Zonder de tekst met voetnoten te overbelasten, blijkt toch dat ze alle relevante literatuur, ook Nederlandstalige, Duitstalige en Engelstalige in hun analyse verwerkt hebben. In de afsluitende bibliografie vindt men dan ook zowat alle werken van enig belang die er tot nog toe in België verschenen zijn met betrekking tot de wetsinterpretatie, samen met een relevante selectie van de buitenlandse, Europese literatuur.

M. Van Hoecke
(UFSAL Brussel)